

KIBRIS SORUNUNA FEDERAL VEYA KONFEDERAL ÇÖZÜM AB ÜYELİĞİ KABULÜ HUKUKİ STATÜSÜNE YENİ BİR YAKLAŞIM

PETER PERNTHALER¹

University of Innsbruck

Çeviren: Araş. Gör. Semin Töner Şen*
Yeditepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

I. Kıbrıs Nüfusunun Hukuksal Durumu

Kıbrıs nüfusu birbirinden keskin çizgilerle tamamen ayrılmış iki etnik gruptan oluşur. Bu şu anlama gelmektedir; tüm ada üzerinde ulusal bir hak olan “self-determinasyon” hakkını kullanacak homojen bir “ulus” ya da “toplum” yoktur.² Bu nedenle ada üzerindeki hem Rum kesimi hem Türk kesimi halkı self-determinasyon hakkının birer öznesidir.³ De Jure veya De facto güce sahip olan iki etnik gruptan hiçbiri bu gücü diğer dev-

* Çeviri konusundaki yardımları için Sayın Şebnem İpçi'ye teşekkür ederim.

- 1 Yazar, Dr. Anna Gamper'a bu makalenin yazılmasındaki yardımlarından dolayı teşekkür eder.
- 2 Aynı zamanda 1960 Anayasasının 2. maddesi, “Kıbrıs ulusu”ndan bahsetmemektedir, yalnızca Türk ve Rum “Toplumlarından” bahsetmektedir.
- 3 İngiliz Koloni Sekreteri, Mr. Lennox-Boyd' a ünlü beyanatına göre: “Self-determinasyon hakkının uygulaması olan her davranış Türk kesiminin..., kendi gelecekle-rini belirleme satulerini temin etmek İngiliz (Kraliyet) Hükümetin isteğidir.

letin self-determinasyon hakkını reddetmek veya hükümsüz kılmak için kullanamaz.⁴

Kıbrısın tarihsel “yarı-federal”⁵ egemenliği Türk kesimi halkını korumak için uluslararası hukukça (Londra ve Zürih Anlaşmaları 1959) tanımlanmış ve tescil edilmiştir. 1960’ların başında, Anayasa’nın gayri hukuki maddeleri ve Türk kesiminin medeni haklarının çiğnenmesi Kıbrıs egemenliğinin hukuksal kapsamı baskın bir neden teşkil eder (ultra vires teorisi).⁶Bu davranışlar iki toplum arasında kısa sürede bir sivil iç savaşa neden olur. Anayasal maddelerin “Bir Kıbrıs Ulusu” yarattığı tabii ki dü-

Böyle karışık nüfuslu toplumlarda Self determinasyon hakkının uygulanması nihai kararların alınmasında her iki toplumun da yer almasını içermektedir.” (House of Common’s 1956) bkz. Oberling, Negotiating for Survival. The Turkish Cypriot Quest for a solution to the Cyprus Problem(1991) 37; Leigh, The Legal Sttaus in International Law of the Turkish Cypriot and The Greek Cypriot Communitiesin Cyprus, Ertekün, The Status of Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 54; Lauterpacht/Laigh, On Sovereignty in Cyprus and its Relationship to Proposal for a Solution of The Cyprus Problem along Federal Lines, Ertekün, The Status of Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 85,88 ve Heinze, On the Question of the Compatibility of the Admission of CYPRUS İNTO THE European Union with International Law, the Law of the AB and the Cyprus Treaties of 1959/60, Ertekün, The Status Status of Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 181,199. Heinze, Zum Stand des Zypern-Konflikts unter besonderer Berücksichtigung des Grundsatzes der Selbstbestimmung der Völker, ZfP 1991, 406,425 iki ulusa ait ahengli self-determinasyon hakkı hariç. 1960 Kıbrıs Cumhuriyetinin self-determinasyon hareketi kaynaklı homojen Kıbrıs ulusu kurulmasını işaret etmektedir.

- 4 Bouny, The Status of the Turkish Republic of Northern Cyprus and its Adherence to the Organization of the Islamic Conference, Ertekün, The Status Of Two People in Cyprus: Legal Opinions (1997) 112,113: “ Statünün eşitliğinin temel nosyonları yeni devletin kurucuları ve adanın statüsünün garantörleri tarafından tanınmış ve Kabul edilmiştir... her iki toplumun self –determinasyon hakkının uygulanması ve bir birine başkaldırması”
- 5 “Fonksiyonel Federalizm” enstitüleri kuran 1960 Anayasası görüşlerine gore “yarı-federal” sistemi haklılaştırılmıştır: Türk Başbakanı makamı oluşturduğu ve 7 Rum ve 7 Türk temsilciden oluşan bir meclis oluşturduğu 46. maddede belirtilmiştir. Ayrıca, 86. maddeye gore çeşitli konularda kanunlaştırma yapabilmek için Rum ve Türk toplumları tarafından kendi içlerinden seçilen temsilcilerin olduğu belirtilmiştir.
- 6 Lauterpacht, The Right of Self-determination of Turkish Cpriots, Ertegün, The Status Of Two People in Cyprus: Legal Opinions (1997) “Kıbrıs kesimi toplumu Anayasayı ve teminat olarak verilmiş sözleri temelden ihlal etmekle kalmamış aynı zamanda kendi pozisyonları için zaruri olan hukuksal sözleşmeleri reddedilmiş farzetmiştir.”

şünülemez, çünkü paylaşılmış anayasal gücü, uluslararası sözleşmeler ile garanti altına alınmış olan Türk nüfusu, tarafından kabul edilemez. Bu davranışların, Rum kesimi idaresinin ne de jure ne de de facto bir gücü olmaması nedeniyle, Rum kesimi hakimiyetinde tek tip bir devlet yaratması düşünülemez. Bu nedenle yeni devlet, de facto Rum kesimi ulusal rejimidir.⁷

Kural olarak, 1959 ve 1960 sözleşmeleri hukuksal olarak hala mevcuttur⁸, fakat uygulamada anayasal değişikliklerin ışığında ve Kıbrıs'taki yeni politik statü nedeniyle, sözleşmeler daha çok veya daha az uygulanabilir durumdadırlar. ⁹1959 ve 1960 sözleşmelerine ve 1960 Anayasasına göre her iki devlette- Kıbrıs Cumhuriyeti olarak adlandırılan (Güney Kıbrıs Rum Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) hukuksal değildir. Açıkça hukuka aykırı karmaşık davranışlara dayanan adanın ve etnik grupların ikiye ayrımı, önceki anayasanın (1960) yeniden uygulanmasını ve sözleşmelerin büyük bir kısmının uygulanmasını, imkansız hale getirmektedir. Bu nedenle bir Kıbrıs Konfederasyona, yeni uluslararası garanti yaratmak amacıyla sözleşmeler yeniden gözden geçirilmelidir.

1963 yılına kadar Kıbrıs'taki Türk nüfusu adanın ulusal halkı olarak Yunan çoğunluğu ile birlikte aynı topraklarda birarada yaşamıştır. Anayasal düzenin hukuka aykırı olarak ihlalden sonra Türk nüfusu Rum kesimi ulusal rejiminden tamamen ayrı ve bağımsız politik bir oluşuma girmiştir. Hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen etnik temizlikten ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin adaya çıkması ile oluşan adada yaşayan birbirinden ayrı iki ulusal toplumdan biri artık bir diğeri hakkında söz söyleme ve temsil etme hakkına sahip değildir.¹⁰

7 Lauterpacht: "Fakat de facto rejimin (Rum Kesiminin) uluslararası topluluk tarafından kabulü uluslararası hukuksallığı silmemiştir veya... Türk Kesiminin yetkisinin den mahrum bırakılmıştır, Yunan toplumuna sahip çıkmakta, self-determinasyon hakkını rahatça kullanmaktadır."

8 Panico et al, Joint Opinions on the Legal Status of the Turkish Republic of Northern Cyprus, Erteğün, The Status of Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 101

9 Mani, Resolving the Cyprus Conflict: A Framework for Self Determination, Sharma/Epaminondas (eds), Cyprus: In search of Peace and Justice (1997) 195.

10 BM Güvenlik Konseyi Sekreteri ve Genel Sekreterin sürekli vurguladığı görüşe göre iki toplum arasındaki görüşmeler "eşit zeminde" gerçekleştirilmelidir.

II. Devletin Oluşumu ve Tanınması

Bugün Uluslararası Hukuk tüm toplumlar için self-determinasyon hakkını garanti altına almış olsa dahi, varolan bir devletten tek taraflı bir ayrılma mekanizmasının oluşmasını sağlamamaktadır. Çünkü bu bir devletin egemenlik ve bütünsellik haklarının ihlali anlamına gelmektedir. KKTC'nin kuruluşu, "yarı-federal" bir devlet olan 10 yıl sürecek olan bir sivil savaşa neden olan Kıbrıstan ayrılma anlamına gelmekten çok aslında, Rum kesiminin de facto rejimi oluşturmasına karşı bir tepkidir.¹¹

Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde oluşan her iki de facto rejim de bugün iki ulusal devlete dönüşmüşlerdir, çünkü, her ikisi de bağımsız bir devlet olmak için uluslararası hukukun gerektirdiği tüm esaslı koşulları yerine getirmişlerdir. Örneğin her ikisi de açıkça tanımlanmış bir toprak parçası ve yerleşik bir nüfus üzerinde hiçbir yabancı kontrolü altında kalmadan sürekli ve etkili anayasal güç uygulamaktadırlar.¹²

KKTC'nin Türkiye hariç diğer tüm devletler tarafından tanınmaması, uygulamada ciddi sorunlar yaratmasına rağmen hakim olan "Açıklayıcı, Beyan Edici Teoriye" göre bağımsız bir devlet olmasını engelleyecek herhangi bir hukuki etki meydana getirmemiştir.¹³ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 541/1993 ve 550/1984 tarihli ve sayılı , KKTC'nin bir devlet olarak tanınmasına ilişkin kararları, ancak birer politik tavsiye niteliğinde ve hukuksal açıdan bağlayıcı olmayan kararlardır.¹⁴ Ayrıca bu kararlar hukuksal olarak kendileri ile çelişmektedir, çünkü; ayrı bir Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmasının en temel nedeni olan hukuk dışı davranışların ilk olarak Rum kesimi tarafından gerçekleştirildiğini kabul etmektedirler.¹⁵ Kıbrıs'ta de facto olarak varolan iki ulusal devlet "yarı-fe-

11 Bkz. Rumpf, *Diesataats-und völkerrechtliche Lage Zyperns*, EuGRZ 1997, 533,544, Necatigil, *The Cyprus Conflict in International Law*, Dodd, *The Political, Social and Economic Development of Northern Cyprus* (1993) 46 ve Pacino s. 107

12 Bkz. Necatigil 66 s., Leigh 65 s. ve Heinze *ZfP* 1991, 417.

13 Bkz. Rumpf 546; *Verfassung und Recht in Grothusen*, *Cyprus- Handbook on Eastern Europe VIII* 81998) 155,175; Pacino s. 105 ve 108; Leigh 64s., Blumenwitz 88s.ve Necatigil, *The Cyprus Question and the Turkish Position in International Law* (1998) 310

14 Rumpf ile aynı 544.

15 Bkz. Stephen, *The Cyprus Question* (1997) 1: " Rum kesimin iddiasına göre Kıbrıs sorunu Türk Askerinin 1974 yılında adaya çıkmasından kaynaklanır ve sadece askerinin adadan çekilmesi halinde sorun çözülebilir. Bu hatalı bir hürüştürmodern Kıbrıs için sorunlar 1960 yılında başladı ve Türk Askerinin adaya çıkışı sadece bir sonuçtu

deral” Kıbrıs Cumhuriyetinin hukuksal temeli olan 1959 ve 1960 sözleşmelerinin “yarı-federal” anayasal düzeni sağlayan kısımları bakımından uygulanmasını pratik açıdan ve hukuksal olarak engellemektedir.

Adaya Türk çıkarmasını hukukileştirme çabaları Garanti Sözleşmesinin 4. maddesinde yer alan mahsus hükümlere dayandırılmaktadır.¹⁶ Adanın % 36.4 nün işgali Rum kesimi nüfusunun medeni haklarının acımasızca ihlal edilmesi ışığında, müdahale – Rum kesimi tarafından istila olarak değerlendirilirken, Türk kesimi bakımından, Rum kesiminin önceki fiilerine karşı bir tepki ve gelecekteki ihlalalara karşı bir koruma olarak adlandırılmıştır- hukuksallığı aşmıştır. Ayrıca Kıbrıs’ın kuzeyindeki etnik temizlik ve adada ikamet eden 180.000 Rum’un topraklarından çıkarılması uluslararası hukukun ihlali anlamına gelir.

Yeni Türk kesimi ve Rum kesimi devletlerinin her ikisi de kendi toprakları bakımından önceki Kıbrıs Cumhuriyetini temsil etmektedirler. KKTC güçlü Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından korunuyor olsa da, gerçek egemenlikten yoksun bir “Kukla Devlet” olarak nitelendirilemez. Çünkü Türk kesiminin uluslararası self-determinasyon hakkını temsil etmektedir. KKTC hükümeti ne hukuksal olarak ne de uygulamada Türk devletinin idaresine dayanmamakta ve Türk devletinin otoritesini temsil etmemektedir.¹⁷

Kıbrıs Cumhuriyetini parçasal olarak temsil eden hukuksal olarak bağımsız iki politik oluşumun varlığından beri Rum kesimi devleti kendisinin tek mirasçı olduğunu iddia edemez. Her iki devlet de kendi toprak-

ancak sorunun sebebi değildi “aynı zamanda Lauterpacht (fn 5) 32 (Güvenlik Konseyi) KKTC deklarasyonu Rum kesiminin 20 yıl önceki davranışları olmaksızın 1960 Kurucu Anlaşması ile uyumsuzdu, ve... Rum kesiminin Türk kesimi toplumu-na yönelik tutumundan ortaya çıkmıştır. Eşit derecede olan diğer tarafın rızası olmaksızın anlaşmaya göre taraflardan birinin üstün tutulmasının yasal bir dayanağı yoktur... Anayasanın temel hükümlerinde yer alan “Kıbrıs” “Kıbrıs Cumhuriyeti” ile aynı değildir... KKTC’nin bağımsız otoritesinin kabul edilmesi hukuka aykırı değildir. ” Aynı, Heinze, Ertekün, The Status of the Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 188 ve 198 idrak eden “Rum Kesimi ayrılması” 1960 Anayasasında, Sonraki “Türk Kesiminin ayrılması artık imkansız hale gelmiştir.” (Aynı zamanda 1991, 418.)

16 Bakış açısı şöyledir: “Genel ve uyumu sağlayan davranışlar, bugün yürürlükte olan Sözleşme ile şimdiye kadar üç garantör gücün olayın içinde rol alma hakkının imkansızlığını kanıtlamaz.” Heinze 1991, 420.

17 Bkz. Rumpf in Grothusen, Cyprus- Handbook on South Eastern Europe VIII (1998) 175.

ları bakımından önceki Kıbrıs Cumhuriyetinin devamını temsil etmektedirler. Bu nedenle “parça devletler” hukuksal olarak iki farklı vatandaşlık oluşturabilirler, çünkü; “parça devletler” den her biri kendi vatandaşları üzerinde hukuksal yetkiye sahiptir ve buna ek olarak vatandaşlığı kazanım koşullarını da belirleme hakkına sahiptirler.¹⁸ Bu nedenle, Türk ve Rum kesimleri devletlerinin Kıbrıs dışında kendi etnik soylarından gelen insanları vatandaşlığa kabul etmeleri hukuka aykırı değildir. Uluslararası uygulamada Rum kesimi devleti önceki Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı olarak tanınmaktadır, bu nedenle Rum kesimi devletinin Türk etnik grubunu uluslararası gereklere göre koruması ve desteklemesi hukuka uygundur. Çünkü bu insanlar yabancı bir ulus değil, önceki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin vatandaşlarıdır.¹⁹

III. Kıbrıs'ın AB'ye Kabul Başvurusu

1990 yılında “Kıbrıs Cumhuriyeti”, KKTC tarafından bir memorandum ile neredeyse hemen reddedilen, bir AB'ye kabul başvurusunda bulunmuştur. Neyse ki, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyinin desteğiyle Kıbrıs'ın²⁰ kabul başvurusu konusunda içtihat geliştirerek, başvuru sürecinin tüm ada adına devam etmesini sağlamıştır. 6 Mart 1995'te Genel İlişkiler Konseyi Kararı Kıbrıs'ın üyelik için uygunluğunu onaylamıştır. 1997 Lüksemburg'da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi, kabul görüşmelerinin 1998 yılı baharında başlayacağını bildirmiştir. Görüşmeler 30 Mart 1998'de Kıbrıs Cumhuriyetinin, resmi başvuru sahibi olarak kabul edilmesi ve AB ön görüşmeleri tamamlanmasını takiben başlamış ve o günden bu yana bağımsız görüşmeler devam etmiştir. Bugüne kadar AB ön görüşme şartlarınının 29 bölümü tartışmaya açılmış ve şimdye kadar 24'ü geçici olarak tartışılmaya kapatılmıştır.

Kıbrıstaki ihtilafın çözümü, kabul için şekli önkoşul olarak ileri sürülmesine rağmen çok daha esnek bir tavır Aralık 1999 Helsinki Avrupa

18 Bkz Rumpf in Grothusen, Cyprus- Handbook on South Eastern Europe VIII (1998) 175.

19 Blumenwitz ile aynı.

20 “Kıbrıs” ve “Kıbrıs Cumhuriyeti” isimlerinin uygunsuz kullanımı Heinze tarafından eleştirilmiştir. Ertekün, The Status of the Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 184

Konseyinde ortaya konuldu: “Avrupa Konseyi politik bir uzlaşmanın Kıbrıs’ın Avrupa Birliğine kabulünü kolaylaştıracağıının altını çizmektedir. Eğer kabul görüşmelerinin tamamlanmasına kadar herhangi bir uzlaşma sağlanamazsa, konseyin kabul konusundaki kararı yukarıda belirtilen önkoşul ileri sürülmeden verilecektir. Bu durumda konsey tüm ilgili faktörleri, Helsinki Avrupa Konseyi kararlarında, hiçbir şekli önkoşul kararlaştırılmamış olmasına rağmen, Avrupa Birliğinin, halen, kabulden önce UN nezareti altında bir uzlaşmaya varılmasını, tercih ettiğine dair hiçbir kuşku yoktur.”²¹

Fakat ikiye bölünmüş ada, kabul sürecinde birçok hukuksal engelle karşılaşmak durumunda kalacaktır: Garanti Anlaşmasının 1. maddesi 2. paragrafına göre “ Kıbrıs Cumhuriyeti... bir bütün ya da parça olarak her ne olursa olsun hiç bir devletle politik veya ekonomik bir birliğin içinde yeralmayacağını kabul eder. Ayrıca doğrudan veya dolaylı olarak diğer devletlerle herhangi bir birlik tesis etme ve destekleme veya adanın bölünmesi gibi tüm davranışların yasaklanmış olduğunu beyan eder.” Bu nedenle ortaya çıkan ilk soru, Kıbrıs Cumhuriyetinin kabulünün bu anlaşmaya aykırı olup olmayacağı olacaktır. Gerçekleri göz önünde bulunduracak olursak Avrupa Birliğinin ilk temeli ekonomik birliği ve buradan da politik birliğe doğru ilerlemeyi amaç edinmek olduğu gözardı edilemez, Avrupa Birliğini kimliğini tanımlarken geriye örneğin Avrupa Topluluğunun “alelade herhangi bir devlet” ile bağdaştırılmayacağı gibi, bazı sorunlar kalabilir. Hiç şüphesiz, ne AB ne de AT’nin keliminin mutlak anlamında devlet olmadığı açıktır. Göz önüne alınmalıdır ki, AB uluslararası hukuka göre hukuksal bir kişilik değildir, ayrıca başvuru sahibi AT, ECSC (European Coal and Steel Community- Avrupa Kömür ve Demir Sözleşmesi), EURATOM (European Atom Energy Community- Avrupa Atom Enerjisi Sözleşmesi) ve AB anlaşmalarını üye olan her 15 devlet ile de tamamlamalıdır. Ek olarak, kabulün en azından “alelade herhangi bir devlet” ile ekonomik birliğe neden olacağı gibi iyi nedenlerden dolayı tartışılabilir, ayrıca dikkat edilmelidir ki “alelade” terimi açıkça devletin sert anlamını genişletmektedir.²² Ayrıca bazı yazarlar²³ uzun süreçte Yunanistan ile

21 EU Summit in Nice in December 2000 de belirtilen resmi düşünceleri, son zamanlarda , The European Commission’s 2001 Regular Report on Cyprus’s Progress towards Accession of 13 November 2001 (SEC [2001] 1745)23.

22 Rumpf 535; Mendelson, The Application of “The Republic of Cyprus” to join the European Union, Ertegün, The Status of the Two Peoples in Cyprus: Legal Opinions (1997) 139, 177 ve Stephen 80.

doğrudan veya dolaylı yoldan bir birliği tesis edeceğini öngörmektedirler.

1990 Türk memorandumunda da işaret edildiği gibi “Avrupa Topluluğuna üyelik topluluk üyelerinin hayatlarında, Kıbrıs’ın şu an içinde bulunduğu mevcut şartları altında yürümeyecek, bir katılım derecesini kapsamaktadır.” Bu zor durum, aynı zamanda Avrupa Komisyonu²⁴ tarafından da farkedilmiş ve Helsinki Avrupa Konseyi tarafından önkoşul olarak kabul edilmemesine rağmen, kabulden önce, “politik uzlaşma”nın önemi, sürekli ve açık olarak, esaslı politik bir hedefle ortaya konmuştur. Şu anki duruma göre bölgesel başvuru (acquis communautaire) bölünmüş olan adanın sadece güney kısmı ile sınırlanacağı açıkça görülmektedir. Ayrıca, AB prensiplerinin, temel ihlalinin nasıl engelleneceği de sorulabilir. Durum paradoksal-yalnızca isim olarak değil- olarak ortaya çıkmaktadır ki henüz bölünmemiş olan Kıbrıs Cumhuriyetinin hukuki mirasçılığı, başvuruda bulunanın lehine kabul edilir şekilde bir etki vermektedir. Oysa, Kıbrıs’ın tamamı için AT hukukunu yerine getirmek ne de facto, benim fikrim göre, de jure idare için gerekli değildir.²⁵ Eğer şimdiki durum değişmez ise, Rum kesimi rejiminin, kişilerin, hizmetlerin, malların ve kapitalerin serbestçe dolaşımını, kendi toprağı gibi hareket ettiği karar sınırları içinde yasaklamak durumunda kalacaktır.²⁶ Şu açıkça görülmektedir ki her iki konuda –politik uzlaşma ve AB’ye kabul- kaçınılmaz surette birbirine bağlıdır.²⁷ Geriye her ne kadar politik uzlaşmanın Türk kesiminin²⁸ çoktan, şiddetli olarak reddettiği bir federasyon ile mi sonuçlanacağı yoksa Kıbrıs adası üzerinde bulunan iki bağımsız devletin oluşturduğu bir konfederasyon ile mi sonuçlanacağı sorusu kalmaktadır.

23 Mendelson 177.

24 COM 1993/313 30 Haziran 1993’ün sonu: “Komisyon, Kıbrıs sorununa politik bir çözüm bulmak amaçlı yapılan görüşmelerin sonuç vermeme ihtimalini gözönünde bulundurmalıdır... [Bu konuda] durum tekrardan değerlendirilmelidir... ve Kıbrıs’ın Birliğe kabulü tekrardan düşünülmelidir.”

25 Panico 108: “Rum kesimi Hükümeti KKTC egemenliği altında olduğu açığa kanıtlanan topraklar üzerinde kural ve politikalarını gerçekleştirmez.”

26 Necatigil 344.

27 Apostolides, The European Acquis Communautaire and a Federal Cyprus, in Sharma/Epaminondas, Cyprus: In search of Peace and Justice (1997) 251 “Kıbrıs probleminin çözümü Kıbrıs’ın AB üyesi olabilemesi için önemlidir.”ne karşı çıkmaktadır fakat sorunun genel çözüm ve Kabul arasındaki bağlantı reddedilemez (Bkz. Pabst, Zypern, UN, EU und Status quo, Vereinte Nationen 4/2001, 139,142.

28 Bkz. “Proposal for a Lasting Solution in Cyprus” Cumhurbaşkanı Denктаş in Moran, Sovereignty Divided (1998) 206.

IV. Yeniden Birleşme için Atılan İlk Adım:Konfederal Çözüm

Önceki Kıbrıs Cumhuriyeti toprakları üzerinde yeralan iki devletin politik durumu ve uluslararası hukuki statüsü gözönüne alındığında, yeniden birleşme, gelecekteki iki halk ve iki bölgeden oluşan birleşmiş devletin anayasası açısından, iki politik sistem arasındaki uyumu gerçekleştirecek tek olasılık olarak görülmektedir. İki egemenin diğer etnik grubun self determinasyon hakkını reddetmeden yeni bir devlete dönüştürülmesinde, yeni federal sistem için böyle bir “anayasal sözleşme” esaslı bir önkoşul olarak görülmektedir.

Bu nedenle, ilk adım, yeniden birleşmenin, henüz ortada federal bir devlet bile yokken, uluslararası sözleşmelerin, konfederal sisteme oturtulmasının gerçekleştirilmesi ile oluşur. Bu, birbirinden mutlak olarak ayrılmış iki politik oluşumdan, yeni, homojen, hukuki ve yeniden birleşmenin bir parçası olan tek bir politik sistem yaratmak için gerçekleşen transformasyon süreci içinde tek gerçekçi ve demokratik yol olarak görünmektedir. Dikkatler şu gerçek üzerinde toplanmaktadır: Federal sistemde nüfus, iki grup halkın, ülkenin diğer bölgelerine yerleşmeyi yasaklayan ve toprak parçasının belli bölgelerine dağıtılması anlamına gelen şekilde bölünmemelidir. Ancak AB hukuku ile önlenebilen, önceki etnik hakimiyetin korunması isteminin oluşturabileceği, sonu gelmeyen bir etnik grup göçü, eğer Türk kesimi devleti, Yunan kesimi ile konfederal sistem içinde yer alırlarsa, AB'nin insanların serbest dolaşım kuralları çerçevesinde mümkün kılınabilir. Buna rağmen iç hukuka göre eğer gerekli görülürse yasaklana da bilir.

Sonuçta yeniden birleşmiş Kıbrıs her iki etnik gruptan oluşan iki devlete dayanan bir devlete dayanan bir federal sistem olmalıdır.²⁹ Bu iki katılımcı devlet, kendilerine özgü tüm önemli konularda tam bir idareye ve yetkiye sahip devletler olmalıdır. Diğer yandan federal güç örgütleri “etnik ortaklık” prensibine göre oluşan, her iki etnik grubun katılımını garanti eden aktif mekanizmaları sağlamalıdır.³⁰

Yeniden birleşmenin kendine özgü tüm adımları ve yolları hakkındaki şekli hukuksal kaygılar iki toplumlu ve iki bölgeci federal sistem ile iki ulus arasındaki uyumun, anayasa-yapıcı güç tarafından uygulanan bir

29 Bu sistem “Türk kesimi azınlık statüsü fikrinin azaltılması” fikri ile uyumlu bir sistemdeğildir. Moran 149 sayfasında açıkça işaret edilmektedir.

30 Wippmann, International Law and Ethnic Conflict on Cyprus, Texas International Law Journal 31(1996), 141,172.

önkoşul olduğu açıkça görülmektedir. Bunun nedeni, her iki devletin her birinin de kendi self-determinasyon haklarına dayanan, eşit paylaşılmış bir egemenliğe sahip olmalarıdır.

Bunun dışında, bu temel anayasal sözleşme federal sistemdeki anayasa yapıcı gücün nasıl iki katılımcı devlet arasında paylaşılacağını ve eğer bu güç paylaşım mekanizmaları ihlal edilirse yaptırım ve garantilerin nasıl sağlanacağını belirtmek durumundadır.

Dış devletler tarafından verilen uluslararası garantiler yeniden birleşim işleminin başında Kıbrıs devletleri ve dış güçler arasında yapılacak özel sözleşmeler ile tanımlanmalı ve sınırlanmalıdır. ("2+3 sözleşmeleri") Bu sözleşmeler ayrıca, mültecilerin yeniden vatanına dönmesi gibi karmaşık sorunların Türk idaresi tarafından gerçekleştirilecek tazminat ödemelerini nasıl yapılacağına Kuzey Kıbrıs'ın gelişmesi için gereken uluslararası ekonomik yardımları ve iki katılımcı devlet arasında Kıbrıs'ın gelecekteki federal sistemine göre belirlenmiş son topraksal sınırları tanımlamalıdır.

V. Bugünkü Politik Gelişmeler ve Bakış Açıları

Şu açıkça bilinmektedir ki, Kıbrıs Cumhuriyeti ve KKTC arasındaki tansiyon, Kıbrıs Cumhuriyetinin önceki AB'ye üyelik başvurusundan itibaren yükselmiştir. Brüksel Avrupa Birliği Konseyi Kıbrıs'ın AB'ye giriş görüşmelerinin başlamasına karar verildiğinde, Türk tarafı, bir federal çözümün gerçekleşmesini ortadan kaldıracak şekilde, Rum kesimi akranları ile olan doğrudan, açık görüşmelerini kesmiştir. 1997 ve 1998 de her iki taraf arasındaki politik tansiyon Yunan tarafının kendi toprakları üzerinde yeni bir roket sistemi istasyonu inşa etmek niyetiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Bu durum, Türkiye'nin askeri güç kullanarak, ada üzerinde kendi istasyonunu kuracağını belirten tehdidiyle devam etmiştir.

Durum her ne kadar uluslararası baskı altında olursa olsun, Yunan tarafının farkederek istasyonu yapmaktan vazgeçmesi ile en azından geçici olarak son bulmuştur. Avrupa Birliği görüşmelerinde AB Türk kesimini dışlamakla suçlanmıştır.

Fakat birileri temel probleminin ne olduğunun farkına varmalıdır, Kıbrıs'ın giriş talepleri ile yüzleşmek durumundadır: ³¹ AB, bir yandan,

31 The European Commission's 2001 Regular Report on Turkey's Progress towards Accession of 13 November 2001 (SEC [2001] 1756)30.

Rum kesiminin adayı tek başına temsil eddiği iddialarını kabul etmediği takdirde, Yunanistan'ın, AB'nin genişlemesini, tümünden veto edeceği tehdidiyle, karşı karşıya kalmakta, diğer yandan KKTC'nin egemenlik iddiasının, reddedilemeyecek şekilde problemlili olduğu gerçeği ve KKTC ile Türkiye arasında politik bir birlik oluştuğuna dair bir senaryo ile karşı karşıya kalmaktadır. Problem, aynı zamanda Türkiye'nin, AB bakış açısıyla, gelecekteki kabul işlemlerinin, en azından Kıbrıs sorununun çözülmesi şartına bağlanacağı sorunundan oluşmaktadır.³²

Son birkaç yılda yeteri kadar çok sayıda farklı seneryo ve muhtemel çözümler geliştirilmiştir. Bunlar, politik pratikliğin reddedilmesi anlamına gelen çözümler kadar Kıbrıs sorununun muhtemel çözümlerini –Federal veya Konfederal olması gibi-de içermektedir. Daha sonraki bir konu ise eğer Kıbrıs'ın başvurusu rafa kaldırılırsa, Yunanistan'ın tahmin edileceği gibi üyelik için AB'ye başvuran Merkez ve Doğu Avrupa devletlerinin AB'ye girişlerini engelleyeci düşünülebilir. Yunanistan'ın genişlemeye bakışına ilişkin olarak veto hakkını düzenlemesine rağmen, prensipte bu hakkı Yunan kesiminin lehine kullanmakta isteksiz olmayacağı açıktır. Fakat uzun süreçte politik ve ekonomik nedenlerden dolayı doğan taleplerin AB'nin geriye kalanı ile olan ittifakı sona erdireceğinden çekinecektir. Sonuç olarak, Kıbrıs sorununun çözümü AB'ye üyelik için ön koşul olduğu ve Rum kesiminin Kıbrıs'ın tek temsilcisi olduğu iddiaları AB tarafından kabul edilmeden, Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı olarak iktidara gelmesinin gerçekleşme olasılığı vardır. Eğer bu seneryo Kıbrıs Cumhuriyetinin olası bir sonuç olarak adanın bölünmesi düşüncesini daha da sağlamaştıran en temel riski atlatmakta gözardı ederse, KKTC şekli olarak Türkiye ile ortaklığa girecektir.

Giriş görüşmelerinin 2002 yılı sonunda bitmesi beklenirken görüşmeler şimdi de zaman baskısı altında kalmaktadır. Her ne kadar 2000 yılından beri iki taraf arasındaki ilişkiler gergin olsa da, ilişkiler farkedilir şekilde gelişmiştir. Kasım 2000'de Cenevre'de gerçekleştirilen, ilişkileri geliştirme görüşmelerinde, BM genel sekreteri her iki tarafın düşüncelerini de etraflı bir uzlaşma çerçevesinde birleştirmiştir. Önceki BM "Kıbrıs

32 Son zamanlarda, Jenkis, Der Beitritt Zyperns zur Europäischen Union- Eine polit-ökonomische Analyse, in Paraskewopoulos (ed), Die Osterweiterung der Europäischen Union: Chancen und Perspektiven (2000) 258, Nugent, EU Enlargement and "Cyprus Problem", Journal of Common Market Studies 38 (2001), 131 141 ve Pabst (fn 26) 143

hakkında bir iskelet oluşturan fikirler birliği anlaşması” ne uygun olarak, iki parça devlete gönderme yapmakta her ikisinde kendi temel hukukları ve geniş kendi kendine yönetimleri ile ortak bir devlet oluşturulmuştur. 2001 Eylül’üne devam etmesi beklenen ilişkileri geliştirme görüşmelerine rağmen AB’nin genişlemesinden sorumlu komisyon üyesi ile 2001 Ağustosunda görüşen KKTC Cumhurbaşkanı BM Güvenlik Konseyi ve AB Başkanlığını davet ederek, bu görüşmeleri sürdürmekteki isteksizliklerini belirterek üzüntülerini dile getirmişlerdir.

2002 yılının başlarında umut vadeden yeni bir adım atılmıştır: Kıbrıs Cumhuriyetinin ve KKTC’nin başkanı 16 Ocak 2002 BM genel sekreterliğinin Kıbrıs özel danışman gözetiminde yüzyüze görüşmüşlerdir. Bu görüşmenin sonucunda, BM kontrolündeki tampon bölgesinde, belirlenmiş bir zaman diliminde haftada üç kez görüşülmesi konusunda mütabakata varılmıştır. Bugüne kadar bu plan tüm görüşmeler gerçekleştirilebildiği için başarıyla yürütülebilmiştir. Bu görüşmelerin bir uzlaşmaya varılabilmesi için tarafların kaygılarını yansıtan ve Türk kesiminin de kabul görüşmeleri sona ermeden önce, kabul işleminin bir parçası olmasını sağlayan gerçek bir “Fırsatlar Penceresine”³³ dönüştürülmesini arzulamaktadır.

33 Bkz. European Commission’s 2001 Regular Report on Cyprus’s Progress towards Accession of 13 November 2001 (sec [2001] 1745) 23.